

Тетяна Шинкар

здобувач кафедри адміністративного права
Інституту права імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом

СУТНІСТЬ ПРОЦЕДУР ПРИМИРЕННЯ У СИСТЕМІ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ ЮРИДИЧНИХ КОНФЛІКТІВ (СПОРІВ)

© Шинкар Т., 2017

Розкрито зміст альтернативного вирішення спорів, подано характеристику процедур примирення, показано їх місце в системі альтернативних способів і визначено, за яких обставин і з якою метою адміністративний суд може ініціювати проведення медіації та брати в ній участь.

Ключові слова: медіація; альтернативне вирішення спорів; арбітраж; адміністративне судочинство; примирення; фасилітація.

Татьяна Шинкар

СУЩНОСТЬ ПРОЦЕДУРЫ ПРИМИРЕНИЯ В СИСТЕМЕ АЛЬТЕРНАТИВНЫХ РЕШЕНИЙ ЮРИДИЧЕСКИХ КОНФЛИКТОВ (СПОРОВ)

Раскрыто содержание альтернативного разрешения споров, дана характеристика процедур примирения, показано их место в системе альтернативных способов и определено, при каких обстоятельствах и с какой целью административный суд может инициировать проведение медиации и принимать в ней участие.

Ключевые слова: медиация; альтернативное разрешение споров; арбитраж; административное судопроизводство; примирение; фасилитация.

Tatyana Shinkar

applicant of the department of administrative law
Institute of Law named Volodymyr the Great MAUP

THE ESSENCE OF THE RECONCILIATION PROCEDURE IN THE SYSTEM OF ALTERNATIVE DECISIONS OF LEGAL CONFLICTS (DISPUTES)

The article discloses the content of alternative dispute resolution, describes the reconciliation procedures, shows their place in the system of alternative methods and determines under what circumstances and for what purpose the administrative court can initiate and participate in mediation.

Key words: mediation; alternative dispute resolution; arbitration; administrative legal proceedings; reconciliation; facilitation.

Постановка проблеми. Сьогодні доводиться констатувати, що доволі високий рівень конфліктної напруженості в сучасному українському суспільстві загалом притаманний спорам

юридичного характеру. Традиційне змагальне вирішення спорів за допомогою правосуддя нерідко сприяє загостренню юридичних конфліктів і припиненню загальних відносин сторін. Сьогодні проблеми судової системи доволі часто призводять до значних втрат сторонами сил, часу і коштів та завантаженості судів великою кількістю справ, а підсумкове судове рішення, як правило, не влаштовує як мінімум одну зі сторін спору, що утруднює його виконання. У зв'язку з цим видається цінним звернення до альтернативної (неюрисдикційної) форми припинення юридичних спорів і використання примирних процедур, серед яких особливе місце займає медіація.

Аналіз дослідження проблеми. В Україні питання, так чи інакше пов'язані із застосуванням альтернативних методів вирішення спорів, досліджувались в різноманітних аспектах. Зокрема, проблематика медіації стала предметом дослідження О. Адамантіс, В. Баранова, О. Белінської, О. Бобрової, Н. Бондаренко-Зелінської, Я. Валюк, Л. Власової, О. Ващук, А. Гайдука, О. Горової, Ю. Губар, С. Задорожної, В. Землянської, Г. Єременко, В. Кудрявцева, Ю. Ліхолетової, В. Маляренка, Л. Мамчур, Ж. Мішиної, Т. Подковенко, Н. Прокопенко, В. Тісногуз, К. Шершун, А. Чернеги, Д. Яніцької та ін.

Вагомий внесок в опрацювання цих питань становлять праці таких зарубіжних учених, як Н. Александер, Л. Боулл, Х. Бесмер, Е. Ватцке, М. Герзон, Л. Герін, Г. Девіс, Р. Керролл, П. Ловенхайм, М. Манн, Х. Мессмер, Дж. Монк, С. Пен, М. Робертс, Дж. Уінслейд та ін.

Метою статті є дослідження медіації як альтернативної форми вирішення спору та можливості її застосування в адміністративному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Способи альтернативного вирішення спорів виникли і почали розвиватися на початку 60-х – 70-х років ХХ ст. у країнах із англосаксонською правовою системою – Сполучених Штатах Америки, Канаді, Великобританії, Австралії, Новій Зеландії. З огляду на значні проблеми судової системи, спричинені, передусім, високим рівнем робочого навантаження судів, нові процедури сторони розглядали як ефективні альтернативи цивільного судочинства, своєрідного “неформального (приватного) правосуддя”. Надалі альтернативні процедури поступово стали невід’ємною частиною правової дійсності держав їх походження і набули доволі великого поширення у країнах з континентальною (європейською) правовою системою – Франції, Бельгії, Нідерландах, Швейцарії, Італії, Німеччині, Австрії тощо [1].

Сьогодні спостерігається практично повсюдне використання і активізація практики застосування альтернативних процедур як інноваційного підходу до припинення юридичних спорів. Водночас історичні та правові традиції, соціальні та економічні умови справляють істотний вплив на сучасний стан і перспективи розвитку цього напрямку в кожній окремій країні.

Варто ще раз підкреслити, що стосовно терміна “альтернативне вирішення спорів” поняття “вирішення юридичних спорів” вживається у широкому сенсі, що охоплює і власне вирішення, і врегулювання юридичних конфліктів.

Внаслідок особливостей діяльності судової системи найзвичнішим, а тому й найзручнішим для суддів є підхід до припинення юридичних конфліктів (спорів) з позиції права.

Альтернативне вирішення спорів передбачає активне використання сторонами юридичного конфлікту стратегії компромісу та (або) стратегії співпраці в управлінні юридичним конфліктом, що видається особливо цінним, з метою узгодження їхніх інтересів. У зв'язку з цим пропозиція судді про проведення альтернативних процедур буде актуальною і навіть необхідною у тому випадку, якщо існують передумови, які свідчать про можливість визнання сторонами інтересів один одного і здатності сторін до взаємних поступок або досягнення взаємовигідної угоди [2].

Для альтернативного вирішення спорів, значною мірою орієнтованого на взаємні поступки сторін, захист права є, безумовно, бажаною, але не пріоритетною метою. Альтернативне вирішення спорів, спрямоване, насамперед, на припинення конфлікту, що є

основою юридичного спору. Саме переважанням цієї мети й зумовлена більшість принципових відмінностей альтернативних процедур від традиційного судочинства, які необхідно враховувати судді-медіатору під час надання юридичної допомоги.

Призначення альтернативного напрямку – існування паралельної з державною системою вирішення юридичних спорів, що представлена судовими органами, системи врегулювання юридичного конфлікту (спору). У своїй діяльності судді-медіатору необхідно зважати на те, що можливість використання різноманітних за змістом альтернативних способів надає сторонам право вибору процедури припинення юридичного спору, яка, на їхню думку, буде найсприятливішою з урахуванням характеру конфлікту і конкретної ситуації. Адміністративне судочинство суддя-медіатор повинен розглядати не як єдиний допустимий варіант, а як один зі способів, за допомогою яких можна припинити юридичний спір.

Незважаючи на самостійний статус в єдиній (загальній) системі вирішення юридичних спорів, альтернативні способи не є повністю незалежними від державного правосуддя. Зазначені два напрями нерозривно взаємозв'язані, органічно доповнюють один одного і не конкурують між собою. Альтернативна система є своєрідним вираженням розробленої в межах правової науки так званої “конвергенційної” форми припинення юридичних конфліктів (спорів). Великий тлумачний словник сучасної української мови термін “конвергенція” трактує як: 3) зближення, сходження, збирання в одній точці [3, с. 563]. У нашому випадку цей термін вживається як такий, що означає зближення публічного і приватно-правового порядків управління юридичними конфліктами (спорами).

Натомість треба звернути увагу на те, що в зарубіжній юридичній літературі йдеться про таку категорію, як “найкраща альтернатива угоди про врегулювання спору” від англ. “Best alternative to negotiated agreement”, або BATNA), на яку неодмінно необхідно зважати під час мотивування сторін до вибору альтернативних способів стосовно кожного окремого спору. Вказана категорія застосовується щодо процедур примирення і полягає у визначенні для кожної зі сторін конфлікту (спору) найсприятливішого результату, якого, на її думку, варто очікувати в разі звернення до будь-яких інших, аніж та чи інша процедура примирення, способів припинення юридичного спору.

У тому випадку, коли поточні результати, отримані в процесі участі за вибраною процедурою, виявляться менш вигідними, аніж передбачувана найкраща альтернатива, відповідна сторона може розглянути питання про доцільність односторонньої відмови від її подальшого продовження. Надання судьями-медіаторами юридичної допомоги у визначенні найкращої альтернативи угоди про врегулювання спору (BATNA) сприятиме підвищенню зацікавленості сторін у зверненні до альтернативних, особливо процедур примирення, і прийняття сторонами усвідомлених рішень про проведення таких процедур [4].

З поняттям “найкраща альтернатива угоди про врегулювання спору” тісно пов'язане поняття “межі можливої угоди” (від англ. “Zone of possible agreement”, або ZOPA), що полягає в узгодженні сторонами юридичного спору своїх “найкращих альтернатив” з метою визначення єдиного показника, що свідчить про неефективність вибраної ними процедури примирення. Роль судді-медіатора у встановленні меж можливої угоди (ZOPA) також є суттєвою, нерідко навіть визначальною [5].

Для медіатора повинно бути важливим, що розгляд можливості використання альтернативної форми зазвичай пов'язаний з оцінкою сторонами таких категорій, як ціна конфлікту (сукупність витрат, пов'язаних з виникненням, розвитком і завершенням конфлікту) і ціна виходу з конфлікту (різниця між втратами і прибутками як вираження результату конфлікту). Порівняння ціни конфлікту і ціни виходу з конфлікту дає змогу раціонально вирішити питання про те, чи варто продовжувати конфлікт, чи ж доцільно припинити його. Альтернативна форма орієнтована на зменшення і ціни конфлікту, і ціни виходу з нього. Тому медіатор в своїй діяльності повинен враховувати, що правильний вибір і належне використання альтернативних способів дає змогу

завершити юридичний конфлікт (спір) з мінімальними втратами і витратами, а також з урахуванням інтересів кожної зі сторін.

Загалом підкреслимо, що альтернативні процедури належать до неюрисдикційної (суспільної, приватно-правової) форми припинення юридичних спорів. Протилежним напрямом є юрисдикційна (публічно-правова, процесуальна) форма, яка полягає в обов'язковій керівній участі правозастосовних органів державної влади (державних посадових осіб) і виражається в межах судового та адміністративного провадження. На відміну від юрисдикційної форми, неюрисдикційні способи не пов'язані зі зверненням до уповноважених органів влади і їх можуть реалізувати суб'єкти правовідносин самостійно [6].

Підвищена самостійність сторін під час проведення альтернативних (неюрисдикційних) процедур пов'язана з додатковою відповідальністю за результат і зумовлює необхідність отримання юридичної допомоги. Звідси впливає потреба сторін у зверненні до медіаторів. Зазначимо, що у підготовці та проведенні альтернативних процедур роль медіаторів набуває особливого характеру, оскільки в цьому випадку всі рішення в кінцевому підсумку приймають самі сторони спору, однак можуть враховувати висновки та рекомендації медіатора.

У найзагальнішому вигляді під альтернативним вирішенням спорів розуміють сукупність правомірних способів, які спрямовані на врегулювання або вирішення юридичних спорів і не належать до державного провадження (правосуддя, адміністративного порядку). До основних альтернативних способів і притаманних їм процедур прийнято зараховувати переговори, медіацію і третейський розгляд (приватний арбітраж). Проте детальніший аналіз зарубіжної та вітчизняної юридичної літератури дає можливість виявити суттєву диференціацію у визначенні категорії способів, що мають альтернативну природу. При цьому термін “альтернативне вирішення спорів” нерідко замінюється терміном “адекватне вирішення спорів” (від англ. “Appropriate disputere solution”), а також “ефективне вирішення спорів”, або ЕВС (від англ. “Effective disputere solution”, або EDR) [7].

Беручи до уваги зазначені особливості, важливо також зауважити, що з розвитком теоретичних розробок, законодавчих конструкцій і правозастосовної практики альтернативні процедури поступово поширюються на державну систему вирішення спорів і починають використовуватися не тільки поза, але й у межах судочинства. Сьогодні альтернативні процедури все частіше становлять поєднання приватних і публічних елементів. Стосовно суддівської діяльності поширення цього явища має важливе значення, оскільки розширює і збільшує практику участі суддів у альтернативних процедурах.

Альтернативні способи вирішення конфлікту (спору), зокрема в адміністративному судочинстві, можуть бути задіяні в такій послідовності:

- 1) урегулювання конфлікту (спору) без звернення до адміністративного суду з позовом про вирішення публічно-правового спору;
- 2) урегулювання конфлікту (спору) з використанням альтернативних способів, ураховуючи обов'язкову досудову участь сторін у процедурах врегулювання спору;
- 3) після початку судового процесу – до винесення судом ухвали у справі. Натомість, за наявності у законодавстві відповідних положень альтернативні процедури можуть бути задіяні також у процесі виконання судового рішення у спорі [7].

З огляду на вищевикладене, загальне поняття альтернативного вирішення спорів, що розкриває сутність цього соціально-правового явища щодо участі посередника у врегулюванні юридичних спорів, можна сформулювати так: альтернативне вирішення спорів (АВС) – це припинення юридичних конфліктів (спорів) без винесення акта за результатами розгляду справи по суті в судовому або адміністративному порядку, що полягає у досягненні сторонами взаємоприйнятної або взаємовигідної угоди про урегулювання наявних розбіжностей або прийнятті обов'язкового третейського рішення, що зазвичай здійснюється на підставі добровільного

волевиявлення сторін та за правилами, що самостійно встановлюються сторонами або застосовуються за їх згодою.

Використати у діяльності судів (зокрема адміністративних) способи альтернативного вирішення спорів можливо в тих випадках, коли сторони юридичного спору, керуючись принципом диспозитивності, мають намір або згодні припинити (врегулювати або вирішити) взаємні розбіжності по-іншому, аніж передбачив суд. У зарубіжній юридичній літературі можна знайти тезу про те, що, по суті, не існує категорії спорів, стосовно яких альтернативні способи виявилися б апріорі невідповідними. Світовий досвід показує загальну універсальність альтернативних процедур. Така особливість, безумовно, повинна враховуватися у діяльності судів.

У найзагальнішому вигляді система альтернативного вирішення спорів може бути розкрита за допомогою класифікації способів, що входять до неї, за певними підставами. У зв'язку з цим у зарубіжній і вітчизняній правовій науці виділяють різноманітні критерії віднесення альтернативних способів до предметних груп залежно від завдань, характеру, змісту, порядку, сфери застосування, кінцевого результату та інших характерних рис [8].

Традиційним є поділ альтернативних способів залежно від їх статусу і значення у системі альтернативного вирішення спорів на основні та комбіновані.

З-поміж основних альтернативних способів вирішення спорів, як правило, розглядають такі три способи і притаманні їм процедури, а саме:

– переговори (англ. *negotiation*) – становлять процес врегулювання юридичного конфлікту (спору) сторонами без залучення третьої особи (посередника) для надання допомоги в примиренні й досягненні угоди. Переговори орієнтовані на самостійне припинення наявних розбіжностей сторонами на власний розсуд;

– медіація (англ. *mediation*) – це врегулювання юридичного конфлікту (спору) сторонами за сприяння неупередженого, незацікавленого посередника (медіатора), покликаного сприяти примиренню сторін та досягненню ними угоди. Медіація орієнтована на припинення наявних розбіжностей самими сторонами із загальним керівництвом проведенням процедури з боку медіатора;

– арбітраж (англ. *arbitration*) – це вирішення юридичного спору приватним (недержавним) судом, уповноваженим винести обов'язкове рішення за результатами розгляду справи, що зазвичай здійснюється за участю сторін. Арбітраж орієнтований на вирішення наявних розбіжностей нейтральною третьою особою (арбітром) з урахуванням правових позицій сторін у спорі.

Що стосується застосування альтернативних способів вирішення спорів у судочинстві особливого значення набуває їх класифікація, залежно від загального характеру процедури і, як наслідок, специфіки участі в ній судді, на змагальні та примирливі (погоджувальні, консенсуальні) [9].

Змагальні методи основані на правозастосуванні, доволі складних і детальних доказових правилах і пов'язані з вирішенням юридичних розбіжностей сторін шляхом винесення спеціально уповноваженою нейтральною третьою особою (третьми особами), що діє як суддя (арбітр), обов'язкового рішення за суттю спору. Головною змагальною процедурою у цьому випадку є арбітраж.

На відміну від змагальних, примирливі способи не потребують детальної процедурної регламентації та встановлення системи доказових правил, оскільки вони основані на врегулюванні спору самими сторонами шляхом узгодження інтересів одна одної, спільного пошуку можливих варіантів припинення розбіжностей і здійснення взаємних поступок, спрямовані на досягнення сторонами взаємоприйнятної або взаємовигідної угоди з приводу спору, що між ними існує. До примирливих процедур належать, зокрема: переговори, медіація, незалежна експертиза щодо встановлення спірних обставин, врегулювання спорів за допомогою омбудсмена [10].

Необхідно зауважити, що в зарубіжних наукових джерелах виділяють декілька способів примирення, які за суттю становлять переговори сторін юридичного спору, що відбуваються за участю посередника.

Якщо аналізувати визначення альтернативних способів, що наведені в межах наведеної вище класифікації, врегулювання юридичного спору сторонами за сприяння посередника, по суті, є процедурою медіації (посередництва). Однак, окрім медіації, до альтернативних способів вирішення спору, які відповідають зазначеним вище критеріям, також зараховують фасилітацію (англ. *facilitation*) і примирення (англ. *conciliation*).

Натомість зауважимо, що відмінності між фасилітацією, медіацією та примиренням полягають у зростанні ролі та збільшенні повноважень посередника, який сприяє сторонам у досягненні угоди про врегулювання спору.

Так, у разі фасилітації (від англ. *facilitate* – полегшувати) діяльність судді як нейтральної третьої особи (фасилітатора) повинна обмежуватися лише наданням сторонам допомоги в підготовці та проведенні примирних переговорів. Фасилітатор забезпечує дотримання встановлених процедурних правил і рівну участь кожної сторони у вирішенні питань, щодо яких існують розбіжності, регулює емоції, стежить за тим, щоб учасники переговорів не відхилялися від обговорення основних проблемних аспектів і рекомендує сторонам внести зміни в порядок проведення процедури, якщо це може сприяти підвищенню ефективності їхньої взаємодії. Отже, повноваження судді-фасилітатора, як нейтрального посередника, зачіпають лише процедурну сторону примирних переговорів і не пов'язані з прямим впливом на сторони юридичного спору з метою досягнення ними позитивного результату [11].

У разі медіації суддя-медіатор, здійснюючи за згодою сторін організацію і загальне керівництво проведенням примирних переговорів, додатково до функцій фасилітатора:

- бере доволі активну участь в обговореннях сторін і розгляді сторонами наявних розбіжностей;
- задає сторонам питання і просить їх дати необхідні пояснення; вказує сторонам на переваги врегулювання спору порівняно з його вирішенням;
- проводить роздільні бесіди або зустрічі з кожною зі сторін (так звані “кокуси”);
- здійснює інші дії з метою узгодження інтересів сторін і досягнення ними взаємоприйнятної або взаємовигідної угоди [12].

Нарешті, в межах процедури примирення суддя, на додаток до повноважень медіатора, має повноваження щодо розроблення та подання сторонам на розгляд можливого варіанта (можливих варіантів) угоди про врегулювання спору, хоча здійснення цього повноваження не є обов'язковим для примирителя. Він пропонує конкретні умови угоди тільки в тому випадку, якщо сторони, незважаючи на вжиті розумні спроби, виявляються неспроможними самостійно врегулювати спір, який виник між ними.

Попри те існує дещо загальніший підхід до вказаного вище питання, згідно з яким всі три названі процедури, що становлять примирливі переговори сторін юридичного спору за участю посередника, є не чим іншим, як різновидами в межах єдиного способу медіації. При цьому зміст і характер діяльності медіатора, урахувавши випадки, коли медіатором є суддя, визначається з урахуванням рівня ескалації конфлікту, становища учасників у ньому, готовності та здатності сторін правильно сприймати позиції та інтереси один одного і самостійно вирішувати спірні питання.

З огляду на наведені вище міркування, погоджуємось з думкою стосовно виділення так званої “фасилітативної” або “сприяючої” медіації, за якої діяльність посередника орієнтована, насамперед, на процес, а не на зміст і результат переговорів, а також “оцінювальної” медіації, за якої посередник наділений, по суті, тими ж повноваженнями, що і медіатор або примиритель.

Зазначені моделі (або стилі) медіації повинні враховуватися в судочинстві, незалежно від функціональної ролі судді під час підготовки і проведення ним процедур примирення.

Якщо розглядати фасилітацію та примирення як самостійні процедури, то в межах першої з наведених класифікацій до категорії основних альтернативних способів поряд з переговорами і арбітражем повинні бути зараховані і медіація, і фасилітація, і примирення. Однак з метою використання найширше визнаних позначень і незастосування термінології, щодо якої не досягнуто однакості в науковому розумінні, а також щоб уникнути ускладнення у викладі матеріалу, поняття “медіації” охоплюватиме різну посередницьку діяльність, що відбувається у сфері альтернативного вирішення спорів, зокрема виконання суддею ролі фасилітатора або примирителя в адміністративному процесі.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, може зауважити, що більшість альтернативних процедур є примирливими або переважно примирливими. Поряд з арбітражем основні процедури примирення (переговори і медіація) займають центральне місце в системі альтернативного вирішення спорів і мають фундаментальне значення у становленні такої форми захисту прав, свобод і законних інтересів суб'єктів суспільних відносин. Цим багато в чому пояснюється необхідність активного використання процедур примирення в адміністративному судочинстві під час вирішення публічно-правових спорів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гірник А. М. *Світоглядні та етико-правові засади медіації в Китаї* / А. М. Гірник, В. Ф. Резаненко // *Наукові записки*. – 2013. – Т. 149 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – С. 27–31.
2. Гасс Ш. *Деякі спостереження щодо незалежності суду, як вона презентована у міжнародних документах та досвіді* / Ш. Гасс // *Вісник Центру суддівських студій*. – 2007. – № 10. – С. 25–32.
3. Гайденко Шер Н. И. *Обязательная медиация: опыт Италии* / Н. И. Гайденко Шер // *Третейский суд*. – 2011. – № 1. – С. 156–165.
4. Герасіна Л. М. *Політико-правові конфлікти в аспекті формування державності українського народу* / Л. М. Герасіна, М. І. Панов // *Конституційно-правові засади становлення української державності* / за ред. акад. НАНУ В. Я. Тація, акад. АпрН України Ю. М. Тодики. – Х.: Право, 2003. – С. 114–138.
5. *Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)* / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.
6. *Alternative Dispute Resolution in North Carolina: A New Civil Procedure* / edited by Jacqueline R. Clare. *The United States of America: B. Williams & Associates, 2003.* – P. 11.
7. Brookes D., McDonough I. *The Differences between Mediation and Restorative Justice/Practice*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [<http://www.restorativejusticescotland.org.uk/MedvsRJ-P.pdf>]. – 2006. – 24 p.
8. Carment D., Rowlands D. *Formal Models of Mediation and Intervention: A Stocktaking and Analysis of the Implications for Policy* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://http-server.carleton.ca/~dcarment/papers/models_mediation_theory_policy.pdf]. – 39 p.
9. Грень Н. М. *Медіація як новітнє соціальне явище* / Н. М. Грень // *Митна справа*. – 2014. – № 5 (2.2). – С. 201–205.
10. Демидович О. М. *Професійна підготовка фахівців з медіації в університетах Іспанії: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04* / Демидович Оксана Миколаївна ; *Ін-т вищ. освіти НАПН*. – К., 2011. – 20 с.
11. Дякович М. М. *Пропозиції щодо розвитку медіації у нотаріальній практиці нотаріусів України* / М. М. Дякович // *Часопис Київського університету права*. – 2014. – № 4. – С. 137–140.
12. Столетова Д. Э. *Конфликты в международных коммерческих сделках и альтернативные судебному способы их разрешения: автореф. дис. ... канд. юрид. наук* / Д. Э. Столетова. – М., 2007. – С. 28.

REFERENCES

1. Girnyk A. M. *Svitoglyadni ta ety kopravovi zasady` mediacyi v Ky`tayi* [Worldview and ethical and legal principles of mediation in China]. Proceedings. Pedagogical, psychological sciences and social work. 2013, Vol. 149, 27–31 pp.
2. G`ass Sh. *Deyaki sposterezhennya shhodo nezalezhnosti sudu, yak*

*vona prezentovana u mizhnarodny`x dokumentax ta dosvidi* [Some observations on the independence of the court, as it is presented in international documents and experience]. Journal of the Center for Judicial Studies. 2007, Vol. 10, 25–32 pp. 3. Gajdenko Sher N. Y`. *Obyazatel`naya medy`acu`ya: opyt Y`taly`y`* [Mandatory mediation: the experience of Italy]. Arbitration court. 2011, Vol. 1, 156–165 pp. 4. Gerasina L. M. *Polity`ko-pravovi konflikty` v aspekti formuvannya derzhavnosti ukrayins`kogo narodu* [Political-legal conflicts in the aspect of forming the statehood of the Ukrainian people]. Kharkiv, Right Publ., 2003, 114–138 pp. 5. Busel V. T. *Vely`ky`j tlumachny`j slovny`k suchasnoyi ukrayins`koyi movy` (z dod. i dopov.)* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kiev, Irpin, ATP "Perun" Publ., 2005, 1728 p. 6. *Alternative Dispute Resolution in North Carolina: A New Civil Procedure* / edited by Jacqueline R. Clare. The United States of America: B. Williams & Associates, 2003. p. 11. 7. Brookes D., McDonough I. *The Differences between Mediation and Restorative Justice* / Practice. Available at: <http://www.restorativejusticescotland.org.uk/MedvsRJ-P.pdf>. 8. Carment D., Rowlands D. *Formal Models of Mediation and Intervention: A Stocktaking and Analysis of the Implications for Policy*. Available at: http://http-server.carleton.ca/~dcarment/papers/models_mediation_theory_policy.pdf. 9. Hren` N. M. *Mediatsiya yak novitnye sotsial`ne yavnyshche* [Mediation as the latest social phenomenon]. Customs business. 2014, Vol. 5 (2.2), 201–205 pp. 10. Demydovych O. M. *Profesiyna pidhotovka fakhivtsiv z mediatsiyi v universytetakh Ispaniyi* kand. diss [Professional training of mediation specialists at the universities of Spain kand. diss]. Kiev, 2011, 20 p. 11. Dyakovych M. M. *Propozytsiyi shchodo rozvytku mediatsiyi u notarial`niy praktytsi notariusiv Ukrayiny* [Proposals on the development of mediation in the notarial practice of notaries of Ukraine]. Journal of the Kyiv University of Law. 2014, Vol. 4, 137–140 pp. 12. Stoletova D. Je. *Konflikty v mezhdunarodnyh kommercheskih sdelkah i al`ternativnye sudebnomu sposoby ih razresheniya* kand. diss [Conflicts in international commercial transactions and alternative judicial ways of resolving them kand. diss]. Moscow, 2007, p. 28.

Дата надходження: 11.06.2017 р.